

ТРИЗЕНБІК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 38 (492) Рік вид. XI. 29 вересня 1935 р. Ціна 2 фр. Prix 2fr.

Париж, неділя, 29 вересня 1935 року.

Містимо в цьому числі «Тризуба» повідомлення Українського Пресового Бюро в Парижі про новий спільний виступ у Женеві представників поневолених совітською Москвою народів, в тому числі і представника українського національного уряду — уряду Української Народньої Республіки.

Жадної нагоди не пропускає уряд УНР, щоб показати світові правдиве обличчя правителів ССРСР і викрити їхні справжні наміри й цілі, що вони їм собі ставлять — дезорганізацію світа, загострення політичного становища, поглиблення тим самим з частини й економічної кризи. Разом з тим уряд УНР не пропускає жадної нагоди, щоб подати голос в оборону рідного краю й показати світові, що лише звільнення України, її самостійне державне існування, як і інших країн, — Кавказу, Туркестану й т. д., — що лише розподіл ССРСР на складові національні частини, на окремі незалежні національні держави є одиноким дійсним засобом для унормовання й стабілізації політичних відносин на Сході Європи.

Ріжно можна ставитися до миротворчої ролі, яку відіграє сьогодні між народами Ліга Націй. Досить собі пригадати, що найбільше джерело непокоїв і воєн, яке коли будь у світі існувало — совітський союз — є тако-ж членом тієї Ліги. Але безперечним є факт, що кожний виступ на форумі Ліги Націй знаходить гучний відголос скрізь у культурному світі, і тому виступ наш не миє цілі: показує він світові дійсний стан річей і ще раз пригадує про незломну волю поневолених совітською Москвою народів боротися з нею до кінця, аж до повного відзаскання своєї свободи.

Проф. В. О. Віднов*)

(Посмертні спомини)

Допомагав він багатьом, але стиха, непомітно, так, щоб ніхто не знав. З окрема затамив я один випадок. Часто нас відвідував один юнак сирота, студент електротехнічних курсів. З великими труднощами, не дістаючи нізвідки істотної підтримки, голодуючи, студіюючи і заробляючи одночасно на шматок хліба, він по чотирьохлітніх зусиллях дотяг до кінцевих іспитів, але опинився перед перспективою недопущення до них, бо не вплатив за навчання у другому півріччі. Бракувало 100 золотих, а їх не було й не передбачалося. Студент був у розпучі і звірився нам із своїм горем. В.О.мовчки міряв кімнату кроками і слухав, а потім звернувся до студента:

— Пане Л., ходім до мене!

Студент пішов за професором і за хвилину вийшов радісно схвилюваний: одержав 100 зол. і почувався врятованим. Дійсно, він негайно вплатив гроші, здав іспити, одержав диплом і тепер працює на електричній станції в одному з волинських міст. Гроші професор дав не як позичку, а як допомогу, але вдячний юнак повернув їх відразу, як тільки дістав посаду.

Багатьом, дуже багатьом помагав професор тим-же способом, але справді так, щоб права рука не знала, що робить ліва. Багато де-хто позичали в професора дрібні суми, але рідше їх повертали, і професор не тільки ніколи не домагався їх звороту, але позичаючи вже думав, що назад їх не одержить. Траплялося, хоч і досить рідко, що люде, котрих В. О. порятував у пригоді, хутко про це забували й навіть робили гіркі неприємності своєму добродієві. В таких випадках професор згадував афоризм одного з своїх давніх наставників, що жадний добрий вчинок не проходить безкарно, і повторював його по російськи («ни одно доброе дѣло не остается безнаказанным»), але спокійно, без жадного обурення.

Найчастіше відвідували В. О. професори та студенти богословського відділу. Перші — провадили з ним наукові розмови та наради, з належною увагою прислуховуючися до авторитету вченого, який, хочі був спеціалістом по історії, проте свобідно орієнтувався, завдяки своїй надзвичайній пам'яті та непересічній ерудиції, і в інших богословських науках. В. О. напряду був інформатором і живим покажчиком літератури з кожного предмету, завжди пам'ятав не лише докладний заголовок тієї чи іншої книжки, але тако-ж місце і рік видання, а як-що наукову працю було друквано у якомусь з передвоєнних цеховно-академічних органів, то В.О. не надумуючися вказував: в якому саме журналі, в котрому номері, за який рік та місяць.

Цим пояснюється виняткове тяжіння до В. О. студентів, котрі йшли до нього, до його скромного помешкання, як у якусь святиню.

---

*) Див. «Тризуб» ч. ч. 36 з 15. IX і 37 з 22. IX с. р.

науки, за порадою та вказівками. Йшли до нього не лише ті студенти, що писали свої магістерські праці з одного з його предметів, але й інші, що писали для інших професорів, не обмежувалися тільки до вказівок своїх безпосередніх керівників і уважали незайвим порадитися з проф. Бідновим. В. О. любив студентів і приймав їх у всяку пору: як-що такий гість з'являвся під час обіду, професор негайно переривав обід, приймав гостя і потім кінчав обідати; як-що дзвінок будив його під час сну, професор негайно зривався й приймав інтересанта, і ніколи жадне слово рємства за очевидну несвоечасність відвідин не вирвалося з його вуст. Усіх зустрічав гостинним окликом:

— Прошу, прощу. Заходьте, роздягайтеся, сідайте!

Своїх вихованців-студентів він ділив на дві категорії: лінивих (більшість) та працюючих (меншість). Часто доводилося чути від нього такі слова:

— Ледачий народ наші богослови, не люблять працювати!

Таких він безоглядно і простолінійно ганив, прибіраючи маску суворости й гніву.

— Був у мене такий-то, але я добре вилаяв його, буде пам'ятати! — часом говорив професор.

На таких нотаціях звичайно й кінчалось, грізніших репресій, як, наприклад, осінній поправочний іспит, В. О. ніколи не стосував: добре серце брало верх над вимогами суворої необхідності. Змучений та похмурений вертався бувало професор з іспиту.

— Щось ви не в настрої? — питали ми.

— І втомився, і нічого не знають, бохай їм! — відповідав з досадою В. О.

— І скільки-ж ви двійок поставили?

У відповідь на це професор енергійно махає рукою і мовчки сідає до обіду. Це значить, що жадної двійки не поставлено. В. О. завжди був тої гадки, що кожний студент все-ж таки працював і орієнтується в предметі. Подібне траплялося і з магістерськими працями. Бувало вийде професор по прочитанні якої-небудь з менш вдалих праць і каже:

— Не розумію! Як можна такі дурниці писати! — і давай громити працю та її безталанного автора.

— Значить ви не признаєте йому степені магістра? — питаю я. Ні, чого-ж? Все-ж таки він попрацював і дав, що міг.

Взагалі з якоюсь ніжною симпатією ставився професор до студентів працюючих. Він довго з ними балакав, оточував їх чулою опікою і не шкодував для них слів похвали. Працю в царині богословської науки В. О. цінував, здається, найвище в житті. В ній він додавав мету й призначення кожного богословськи освіченого інтелігента. Він сам упивався й насолоджувався тією працею.

Яка то насолода, — говорив він, — коли знайдете в архіві який-небудь цінний старий рукопис, котрого ще ніхто не читав і не бачив.

Я скоштував на собі такого відношення В. О., коли писав свою працю «Kościół Prawosławny w Polsce w erze Sejmu Wielkiego». Професор не лише дав мені цю тему, але постачав мені матеріялів,

приносячи книжки та друковані збірники документів з університетської бібліотеки. За самим процесом моїх дослідів він стежив з неослабною пильністю та з винятковим зацікавленням. Я що-денно проводив по кілька годин у тій чи іншій з варшавських бібліотек, шукаючи по рукописах та нотуючи потрібне мені. Професор завжди нетерпляче дождався мого повороту. Ледве почує, бувало, скрегіт ключа, що ним я відмикав двері, а вже вибігає у передпокій і не чекаючи аж я роздягнуся закидає мене питаннями:

— Ну, що там, як там? Знайшли що-небудь цікавого? Розповідайте.

І я зараз-же перечитував од початку до кінця все, що перед цим встиг переписати в бібліотеці. Що ціннішими видавалися професорові історичні відомості, які я відкрив, то більша радість відбивалася на його обличчі.

— Виуджуйте, виуджуйте, — казав він, стараючися заохотити мене, — ще багато знайдете матеріалу, в 300 сторінок не вгатите.

І навіть на смертному ложі, під час моїх одвідин, В. О. не перестав цікавитися моєю працею, що її як раз віддано було до друку. Не довелося дожити В. О. до виходу її в світ і він усе висловлював невдоволення, що довго не приступають до її друкування.

Незадовго до смерті приніс я йому показати кілька коректурних сторінок першого аркушу. В. О. узяв їх до рук, але читати вже не міг, оглянув їх і як би з полегшою повернув мені. А останнім його заповітом мені при останньому побаченні було лише одне слово, сказане двічі: «Пращайте, пращайте».

В. О. мав право вимагати праці від інших, бо сам був під цим оглядом найкращим прикладом і зразком, репрезентуючи собою найкращі традиції б. українських духовних семінарій. Вихованець Київської Духовної Академії, В. О. був гарячим її «патріотом», був гордий на її славетню трьохсотлітню історію, відомих професорів та звеличував її наукові заслуги по-над усі три інші академії в б. Росії.

Працював В. О. з подиву гідною пильністю та сумлінністю. Хоч знавець своїх предметів — церковної історії та літургики, — він проте старанно готувався до кожного викладу, а тому що викладати треба було по-польськи, мовою мало знаною В. О., він водночас і сам її вчився. На протязі цілого часу професорування В. О. до нього акуратно з'являвся двічі на тиждень той самий вчитель і вони разом опрацьовували по-польськи вже приготовану лекцію.

В часі вакацій та у вільні від викладів дні В. О. тако-ж не спочивав, а сидів над науковими розвідками чи ладив до друку свої праці, чи те-ж перечитував магістерські праці студентів і писав на них рецензії. Майже не маючи вільного часу, В. О. встиг проте видати за свого професорування у Варшаві більше десяти цікавих і цінних з наукового погляду статей.

Довелося одного разу В. О. виступити в ролі вченого експерта. На пропозицію Православної Митрополії в Польщі, в зв'язку з судовим процесом про повернення православним Супрасальського ма-

настиря, В. О. уложив звітний історичний реферат, у якому довів історичних прав Православної Церкви на згаданий монастир.

Не вважаючи на всі свої вчені заслуги, В. О. одзначався надзвичайною скромністю, а як-що часом заходила балачка про його власні друковані праці, він якось змішувався й намагався зменшити їхнє значіння та цікавість для загалу читачів. Довідавшись, що серед книжок В. О. є його магістерська праця (а згідно з сучасною термінологією — докторська), дисертація під заголовком «Православная Церковь в Польшѣ и Литвѣ» (по Volumina legum), я зацікавився нею й попросив дати мені її прочитати. Обличча професора засвітилося втихою, але даючи мені книжку читати, він не стримався, щоб не покепкувати із свого власного твору:

— Ви будете шостим читачем моєї книжки, — сказав він.

— А хто-ж то були п'ятеро моїх попередників? — запитав я.

— Зараз я вам перерахую, — відповів професор: перш за все проф. Тітов і Завітневич, котрі були офіційними рецензентами від Академії, потім читали мою книжку проф. Жукович і Харлампович, це я знаю тому, що обидва вони написали рецензії, в яких присудили мені грошеву нагороду — Макаріївську премію, перед вами брав книжку протопресвітер Теодорович, а ви, як бачите, будете шостим.

До речі треба згадати, що В. О., як він сам потім оповів, в дійсності не дістав присудженої йому нагороди: поки дійшла до нього черга, події світової війни змінили й перевернули все.

Скромність, працевитість, добродійність, безкорисність та інші високі духовні вартості В. О. йшли в парі з його глибокою релігійністю, що виявлялася у щирій набожній молитві, правдивому смиренні та тихій пскірливості волі Божій.

Він був найакуратнішим відвідувачем служб Божих, причому особливо любив Печерну Церкву Страстей Христових на Празі. Вигляд тієї церкви, позбавлена пишности відправа, звичайні співи студентського хору — все це настроювало В. О. до теплої скупленої молитви. До митрополичого собору ходив він лише тоді, коли по роз'їзді студентів у Печерній церкві переставали правити. Пишнота та розтяглість архиерейських відправ, співи митрополичого хору, хоч і гарні самі по собі, та з пересадним зовнішнім ефектом і театральністю, — не по душі були В. О. Він не квапився на початок тих відправ і рідко достоявав їх до кінця. До речі зауважу, що на літургію він завжди йшов на тще серце. Довгих проповідей не похвалював, уважав, що вони втомлюють слухачів і осягають як раз протилежних наслідків, а саме — розганяють людей з церкви.

Я навпаки — любив слухати архиерейських відправ у соборі, не зражаючися тим, що вони довго тяглися та втомлювали. Часом ми сперечалися з професором про переваги та браки відправ — соборної та печерної. Боронячи своїх позицій, я, — жартом, розуміється, — говорив, що спеціально студіюючи в Академії історію Візантійської Церкви, В. О. перейнявся мабуть її богослужбовими традиціями. Після цього професор не раз побивав мене мою-ж зброєю. Бувало,

він вже вернувся з ранішньої відправи, а я все ще сиджу вдома, надчимось працюючи.

— Ну що-ж ви, візантієць, до церкви не йдете. Пора, пора, — говорив професор з лагідною іронією.

На кожній відправі В. О. подавав поминальну граматку за впокій сина та за здоров'я родини, що лишилася під совітами. До молитов пастирів перед престолом він приєднував і свої — і в них, без сумніву, знаходив розраду та потіху в своїй самотності. Доля судила йому на старість важке пережиття: його, що кохав родину та дбав про неї, було відірвано від неї і засуджено на самотність. В цьому була його душевна трагедія. Одначе він завжди пам'ятав про тих, що лишилися під совітами і що-місяця посилав їм великі грошеві перекази.

Недуга (рак шлунка) підкралася до В. О. зрадницьки непомітно й несподівано. На протязі пів-п'ята років ми завжди бачили його фізично здорового і психично бадьорого, повного енергії, і протестували, коли він, покликаючися на свої 60 років, зараховував себе до старих.

— Ну, ну, добре. Нехай буде по вашому, — погоджувався В. О., — я ще не старий, а тільки підстаркуватий.

До літа 1934 року В. О. ані разу не слабував і здається не опустив жадного викладу. А властиво хворим, тільки з вигляду здоровим, він поїхав од нас 4 липня до Праги. Звіти два рази писав, що не домагає на шлунок, а вернувся з Праги таким, що годі можна було пізнати: дуже схуд, пожовк і скаржився на брак апетиту.

— Що-ж знайшли у вас лікарі? — запитали ми з тривогою.

— А хіба лікарям можна вірити? — спробував професор відбутися жартом, але потім сказав, що знайшли пухлину в шлунку. 20 вересня В. О. зробив операцію один із кращих варшавських хірургів проф. Радлинський. Це на де-який час оживило недужого й відтягнуло на пів-року кінець, але не врятувало його, бо хвороба зайшла занадто далеко. В. О. не усвідомлював собі небезпеки свого стану. Після вдалої операції він піднявся духом, повірив, що буде жити й поправлятися, мріяв про довше лікування з весни в санаторії, а коли оточенню стало очевидним, що його дні вже полічені й уміщено було його в шпиталі для кращої опіки, він був переконаний, що йде туди найбільше на два тижні і, щоб не гаяти часу, забрав з собою для повторення граматку польської мови.

Приятелі навмисне затаювали перед В. О. дійсний стан його недуги, щоб не затьмарювати його останніх днів. Зрештою дуже можливо, що десь в глибині свідомости В. О. і ворушилися думки про зближення смерті. За тиждень перед смертю відвідала його дружина протопресвитера п. А. Г. Теодоровичева. Вона принесла йому букет живих квітів і приязно докоряла йому:

— В. О., що це ви лежите? На дворі так гарно, весна йде!

— Антоніно Гервасієвно! «Не для мене прийде весна!» — сумно відповів професор віршем з пісні.

Дійсно, не довелось вже В. О. натішитися цією весною: він ступнево худнув, втратив сили й тихо упокоївся 1 квітня 1935 року, перебувши в шпиталі св. Роха два тижні.

За недуги — від операції до смерти — В. О. залишався вірним собі. Місяць по важкій операції, ледве пересовуючи ноги, він розпочав виклади, нехтуючи законну можливість скористати з відпочинкової відпустки. Думав, як і завжди на протязі цілого свого життя, не про себе, а про інших, турбувався не про своє здоров'я; прикрийсть йому справляло те, що він може доставляти клопотів оточенню: лікарям, що його лікують, пістункам, що за ним ходять, приятелям, що його відвідують; переймався тим, що перешкоджає спати хворому, що лежить разом з ним у кімнаті.

Перед операцією В. О. зробив заповіт, у якому прохав на випадок його смерти роздати речі, що залишаться по нім (убрання, білизну, взуття) бідним, на домовину не складати вінків, а на похороні не виголошувати промов. У цій скромності виявилася правдива величність духа В. О. і Провидінню вгодно було зробити так, щоб похорон професора пройшов тихо й непомітно. Два дні перед смертю В. О. роз'їхалися на Великодні свята його вихованці-студенти. Для найближчого оточення професора це було досить неприємно, але присутність студентів на похороні додала б йому певної урочистості, що не відповідало бажанню та скромності небіжчика.

В. О. завжди висловлював щире й тверде переконання, що хвалити Бога і можна, і треба всіма мовами: не лише стародавніми, але й живими, і сталося так, що на його власному похороні можна було почути під час заупокійної служби чотири мови: українську, грецьку, Грузинську та церковно-слов'янську.

В особі В. О. його батьківщина Україна втратила одного з кращих своїх синів, ясного й ідейного борця за її краще майбутнє; Православна Церква правдивого християнина; богословська наука — невтомного вистуна; студенти — люблячого керманича, що вчив їх не лише словом, але й прикладом.

С. Сакович.

До італо-ефіопського конфлікту

Міжнародне становище, починаючи з 1919 року, себ-то з часу, коли закінчилася світова війна, ще ніколи не було таким загрозливим і повним небезпечних для миру несподіванок, як тепер. Справді, слідкуючи за подіями, не можна не прийти до переконання, що світовий спокій в найбільшій небезпеці. Хоч на женевській сцені найкращі артисти міжнародної опери ще виспівують надії на мигнє розршення італо-ефіопського конфлікту, одначе звістки в що-денній пресі, які повідомляють про фактичне приготвлення до війни, не дозволяють бути певними за мир.

Ціла процедура перебігу італо-ефіопського конфлікту відома нашим читачам. Женева старається затримати розрив між Італією та Лігою Націй всякими способами. Але з тої процедури видно, що зустрілися дві непримиримі течії: одна — італійська, що хоче розрішити конфлікт лише на користь Італії, друга — англійська, що хоче надати рішенню того конфлікту характер міжнародній. Італійці хотять накласти свій контроль і повний протекторат на Ефіопію, англійці-ж хотять,

щоб такий протекторат був міжнародним, а не італійським. У відповідь на пропозицію «П'яти» Ефіопія дала свою згоду, себ-то пристала на міжнародній над собою контроль. Італія-ж устами свого представника усно одповіла коротко: 1) Муссоліні вимагає повного обезброєння Ефіопії і це обезброєння повинно бути проведено і контрольовано Італією, 2) щоб усі чужинецькі радники в Ефіопії були італійської національності, або призначені Італією і 3) щоб головні комунікаційні шляхи в Ефіопії, включаючи суди і вихід до моря, було поставлено під прямий контроль Італії. Отже між пропозиціями «Комітету П'яти» і відповіддю Італії безперечно ціла прірва. Однак у відповіді Італії ще нема рішучого бажання зривання переговорів, бо комітет розглянула доклад П'яти. Рада міністрів в Італії звучить так: «Рада міністрів розглянула доклад П'яти. Рада міністрів дуже уважно його вистудіювала. Рада міністрів, оцінюючи зусилля П'яти, прийшла до переконання, що його умови не є приємними, бо вони не дають мінімально-задовольняючої підстави для реальних загличень, що брали б остаточно і безперечно на увагу права і життєві інтереси Італії».

Під час всіх тих переговорів Велика Британія перевела велику частину своєї флоти до Середземного моря, посилала гарнізони на Мельтї, в Єгипті, в Суеці, в Адені, в Гібралтарі. Італійці, з свого боку, тримають себе спокійно. А Муссоліні в своєму інтерв'ю, що він його дав представникові «Le Matin» 16 вересня с. р., вказує, що Італія певна своїх домагань і своїх прав:

«Ми одчували що-до англійського народу, — сказав вождь Італії — ширю приязнь, приязнь вірну протягом багатьох років. Але сьогодні ми знаходимо обурюючим те, що цей народ, що володіє світом, нам одмовляє бідну частинку землі під африканським сонцем. Багато разів і в різних формах я давав запевнення Великій Британії, що її інтереси в Ефіопії не будуть порушені. Але інтереси, із-за яких вона так різко стає проти нас, є іншими, і вона про них не говорить. Ні, це не партія в покер, але однак Італія має в своїй грі карту, на якій написано все її життя, і на цю карту Італія гратиме. Ми підемо просто. Зрозумійте мене добре, що з нашого боку і якщо не буде до жадного народу Європи якийсь ворожий акт. Але, коли на нашій дорозі хтось вчинить акт війни, то що-ж! — це буде війна. Італія її не хоче, але вона її не боїться. Замість втрат від якоїсь операції колоніального відділу, операції, які мали в свій час і Англія і Франція, — чи-ж хочять мільйонів мертвих? Тоді ті, що розпочнуть цю катастрофу, понесуть за те відповідальність перед історією. Признаюся, що-до мене, не зовсім розумію тих людей, які рішають спалити ціле місто в той час, як горить одна лише хата. Щоб не сталося в цій Африці, то чи-ж можна гадати, що із-за того треба окривавити цілу Європу і що треба засудити на найстрашніший катаклізм усю цивілізацію?»

Італія, як бачимо, дбає про те, щоб відповідальність за можливу європейську катастрофу не спала на неї.

* * *

Женева все-ж шукає мирного виходу з конфлікту, і політичні діячі, ходячи вже властиво по-між гарматами й багнетами, продовжують говорити мирськими промови. Врешті останні звістки показують, що, не дивлячися на одмовлення Італії скоритися перед волею Ліги Націй, дано ще її строк на вісім днів обдумати своє відношення й прийняти те чи інше рішення. Це означає — вісім днів передимики. Трудно сказати, хто уступить за ці вісім днів — Італія чи Англія?

Також і в лоні Ліги Націй стелися інциденти, що недвозначно вказують, що мир залишився під великою загрозою.

Не знати, чи не стануться й інші інциденти, що розпалюють і так нервово атмосферу. Але досить і загроз Муссоліні, який сказав: «Санкції (відносно Італії) це означає небезпеку переокресня карти Європи».

Дуже близьке майбутнє нам покаже, кудю підуть шляхи завірюхи, що може піднятися, чи лише африканськими джунглями, чи може й горами та степами Європи, а разом з тим і Європи Східної.

М. К.

Од Українського Пресового Бюра в Парижі

Українське Пресове Бюро при Місії УНР у Франції подає до відома текст меморандума, поданого в Женеві 19 вересня с. р. голові XVI-ої Асамблеї Ліги Націй від представників поневолених Москвою народів Азербейджану, горців Північного Кавказу, Грузії, Туркестану й України.

«Шане Гслово,

18 вересня 1934 року, в день, коли ССРСР було прийнято до Ліги Націй, ми, представники народів Кавказу, Туркестану й України, подали протестатійний лист на ім'я вашого попередника, голови XV-ої Асамблеї. В цьому листі було сказано:

«Ми дуже розчаровані, що ССРСР було прийнято до Ліги Націй без жадних застережень відносно московського уряду, який доконав акти агресії проти наших країн і тримає їх під своєю військовою окупацією, який панує лише завдяки терору, який установив примусову працю і кріпацтво для своїх підданих, який своєю злою політикою вислородив наші багаті країни».

На наш протест делегати різних країн відповіли, що, визнаючи рацію нашим аргументам, вони вірять, що прийняття, навіть без жадних умов, ССРСР до складу Ліги Націй обов'язково приведе до еволюції режиму поневолення, під яким страждають наші народи, підбиті силою червоної армії.

Вже рік, як совітський союз є членом Ліги Націй і ми можемо констатувати, що режим в совітах не тільки не поліпшився для наших народів, а навпаки — в певних відношеннях став ще гіршим.

Цей останній рік пригріє нове збільшення червоного терору. Так, наприклад, атентат на Кірова дав претекст совітській владі розстріляти без суду 132 особи, що належали до різних народів ССРСР і в ніякій мірі не приймали участі в атентаті. Одночасно з цими розстрілами було переведено численні арешти і масові висилки. Отже народи ССРСР і надалі знаходяться під режимом терору.

Релігійні переслідування, розстріли священників, що належать до різних віроісповідань, не зменшилися після вступу ССРСР до Ліги Націй. Жадна індивідуальна свобода не існує в цій країні, яка, хоч і належить до Ліги Націй, але зневажає абсолютно всі права людини і громадянина.

Режим примусової праці панує так само на цілому просторі ССРСР. Висланці-ж до північної Росії живуть у страшних умовах нелюдської каторги. Решта населення, так звана «вільна», змушена терпіти що-до праці суворі розпорядження совітського режиму, які й надалі залишаються в очевидній суперечності з конвенціями, усталеними Міжнародним Бюром Праці.

Щоб ввести в блуд світову опінію і бути, ніби, гідними Ліги Націй, совітські урядові чинники роблять вигляд, ніби переводять певні реформи для зміни режиму. Так, 17-ий з'їзд комуністичної партії, що відбувся в січні с. р. в Москві, устелив на будучину основи виборчої реформи для совітів, згідно з якими нова система мусіла б дати певні вигоди селянству. Але цей проєкт, як би навіть його і було колись зреалізовано, не змінить

нічого в сучасному стані, бо режим терору, абсолютний брак свободи ніяк не дозволяють поневоленням Москвою народам використати ці «зміни».

З другого боку, совітський уряд, згаючи оскільки система колективізації в сільському господарстві заганою світову опінію, робить вигляд, що він, ніби, поліпшив режим в колхозах. Але при уважнішому розгляді реформи 1935 року в сільському господарстві, ясно видно, що в основі ніщо не змінилось: совіти лише підтвердили і впорядкували свої попередні розпорядки, установили межі колхозних земель, підтвердили (те, що вже було перед декретами 1935 р.) право для колхозників посідати огорожі біля хат та мати трохи худоби, але майже весь простір колхозної землі залишається у комунальному посіданні колхозів, а селяне й надалі залишаються новітніми кріпаками, і всі наслідки такого совітського ладу, як, наприклад, голод, і надалі загрожують народам СССР.

Совітська влада, одмінивши картонну систему на хліб то-що, представляла цю зміну як великий прогрес у сфері харчування в СССР. Але хоч ця зміна і збільшила кількість продуктів на ринку, вона одночасно збільшила й ціни на хліб і на інші продукти, в результаті чого народні маси живляться в цей мент ще гірше, ніж під час картоної системи.

Поруч з цими «реформами» останнього часу ми мусимо згадати нові міри, які ніколи ще не були примінені в таких розмірах: совітський уряд силоміць вивозить населення прикордонної смуги завширшки від 50 до 70 кілометрів. Крім того, на Україні, наприклад, совітська влада встановила другу лінію оборони на віддалі 150-200 кілометрів від кордону, і на цій лінії українське населення тако-ж було виселено на північ Росії, а на його місце прислано чистокровних росіян з центру совітської імперії. Аналогічні міри прийнято було тако-ж в Карелії, на Кавказі та в Туркестані.

Всім ще в пам'яті ті методи, що мають силу і сьогодні, згідно з якими селяне, що виявили спротив совітському режиму, виселялися разом з цілими родинами: так, лише з України коло 2-х з половиною мільйонів душ вислаано було на загибель до Сибіру або на північ. Ці драконівські міри, як ми вже згадували, до цієї пори енергійно примінюються на прикордонних просторах Союзу і загрожують самому існуванню де-яких народів.

Вказуючи на ці факти, ми мусимо підкреслити ще й те, що з часу вступлення совітського союзу до Ліги Націй, частина моральної відповідальности за сумну долю наших поневолених совітами народів падає і на женеvську інституцію.

Ми гаряче протестуємо перед Вашою Екселенцією проти окупації Москвою Кавказу, Туркестану й України, проти режиму терору, під яким страждають як народи, що ми їх представляємо, так і татаре Волги й Криму, Білорусини, Карельці, козаки ріжних земель (Дона, Кубані та ин.) і все населення совітського союзу.

Де-хто сподівався, що з прийняттям СССР до складу Ліги Націй, розкладовий дух, що його Москва сіяла по цілому світі, зменшить свою активність. Але останній конгрес Комінтерну, що відбувся в Москві, резолюції прийняті на ньому, а особливо програма догладчика Димитрова, вголошена в присутности і за апробатою диктатора СССР Сталіна, якого навіть було обрано до виконавчого комітету Комінтерну, доказують, що ніщо не змінилось в замірах і в чинах Москви після її допущення до Ліги Націй. Москва веде подвійну гру: рівнобіжно з «мирелюбовією» політикою народнього комісара Літвінова вона веде політику втручання у внутрішні справи всіх країн і активного продовження роботи Комінтерну, який працює, ніби, під прапором антифашизму і за яким стоїть твердова викликати всесвітню революцію,—що вже привело до недавніх протестів Сполучених Штатів, Японії та інших держав.

Ми певні в тому, що з пактом Ліги Націй є абсолютно не согласованим факт присутности в цій високій інституції її представника уряду, що базує свою владу на актах агресії проти стільких народів і чекає

лише на можливість, щоб знищити світовий спокій і лад і який пропагує горожанську війну і всесвітню революцію.

Закінчуючи наш лист, ми звертаємо увагу Вашої Ексценції на той факт, що, не зважаючи на жахливі переслідування, наші народи, жертви цих переслідувань, продовжують і надалі запеклу боротьбу за національну незалежність. Ми переконані, що ціла Ліга Націй дасть свою цінну підтримку нашим справедливим вимогам.

Просимо прийняти і т. д.
од Азербейджану — Мір Якуб, голова Азербейджанської Делегації,
од горців Північного Кавказу — Т. Шахман, член Національного Центру,
од Грузії — А. Чхеїкелі, б. грузинський посол у Франції,
од Туркестану — М. Чокасєв, делегат Національного Комітету Туркестану,
од України — А. Шулгин, делегат Українського Національного Уряду.

* * *

Мусимо додати до цього, що «Journal de Genève» в своєму числі 259 з 21 вересня с. р. умістив на першій сторінці майже цілий текст цього меморандума під заголовком «Режим утисків». А знаючи вплив і значіння цієї загально-відомої й поширеної газети, ми певні, що до голоса по неволених народів, прислухається й світова опінія.

11 жовтня с. р. о 16 годині, у п'яту річницю смерти

Німфодори Методієвни

ЛОТОЦЬКОЇ

відбудеться панахида на могилі святої пам'яті Небіщиці

на Вольському кладовищі у Варшаві.

Хроніка

З Великої України.

— Національні організації на сов. Україні. Згідно з совітськими відомостями, викрито більшовиками на сов. Україні дві заговорницькі українських національних організації, що склалися переважно з молодих робітників, які пройшли комуністичну школу.

В Донецькому басейні заарештовано голову агітаційного партійного комітету, редактора місцевого комуністичного органу. Крім того, заарештовано редактора «Червоного Запоріжжя» та шістьох інших членів комуністичної партії — всіх за українську національну пропаганду.

В Христинівці заарештовано групу членів місцевого союзу комсомольців. Крім того, заарештовано двох учителів і директора гімназії, так як було викрито, що в гімназії переховувалися листи «з часів Петлюри», які поширювано серед молоді. У зв'язку з цим влада розв'язала районний партійний комітет і притягнула його президію до відповідальності за недостаточний політичний догляд і потурання національній пропаганді.

«Діло».

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— Дитяча школа в Крезе. Заходами Української Шкільної Ради у Франції вислано було до Крезе п. Семмо на керівника української дитячої школи, бо там бракувало відповідних сил, що могли б постійно і лише школою зайнятися. До 15-го вересня в Крезе дитяча школа функціонувала що-

дня. Дітей вчало 17, яких було розділено на дві групи. Одна група займалася зранку, друга — по обіді. Тепер-же, з огляду на початок науки у французьких школах, до яких ходять наші діти, заняття в українській школі будуть відбуватися лише по четвергам та по неділям. Ще не всі справи в школі налагоджені: бракує відповідного помешкання (школа проводить свої заняття в помешканні бібліотеці Г'юмади, яке є малим), бракує оборукування її, але початок зроблено, і треба сподіватися, що при належних зусиллях як Г'юмади, так і батьків, належно шкелу буде поставлено.

У Польщі.

— Збори центральних органів УЦК та членів Ради УЦК, що перебувають у Варшаві, відбулися 10, 17 і 24 вересня с. р. На цих зборах було обговорено переважно справи організаційного характеру, а між ними заслухано було протокол Головної Ревізійної Комісії з ревізії діяльності Правління Української Станції в Каліші, порушено справи, зв'язані з життям Української Школи ім. Л. Українки у Варшаві, обговорено справи плантації лічних рослин городу в Каліші, справу емігрантських паспортів і т. д.

На зборах головував голова Ради УЦК ген. В. Сальський. Збори пройшли в діловій атмосфері.

— З життя українських емігрантів у Здолбунові. Завдяки жертовності членів місцевої організації українських емігрантів, з ініціативи п. О. Фідоненка та при діяльній допомозі п. О. Цензурової в цьому році було впо-яд-

ковано могилу бл. пам. полк. 3-ої пішої Залізної дивізії Бориса Магеровського, що помер в серпні місяці 1926 р. і похований на православному здолбунівському кладовищі.

На могилі полк. Магеровського покладено бетонову плиту з великим залізним хрестом, в бетоновій основі якого вирізано тризуб.

Тепер ця могила звертає на себе загальну увагу і свідчить вона про пошану тих, що зісталися до борців за українську державність, що відійшли. Бетонову могилу-пам'ятник посвячено в провідну неділю.

— Українські емігранти в Здолбунові зібрали в цьому році на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі 35 зол. 15 гр. Гроші передано Головній Управі УЦК для пересилки Бібліотеці.

— Полтавці — га Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі. Біжучого року — і це вперше після смерті бл. п. С. Петлюри — в Каліші у Польщі серед української колонії було переведено збірку виключно поміж полтавцями, яко земляками повійного Головного Отамана, на Українську Бібліотеку його імені в Парижі.

Збірку зробив п. Віктор Андрієвський. Гроші й підписний лист для дальшої збірки надіслано до Варшави п. П. Шкуратові.

Одмічаючи цей зворушуючий почин, висловлюємо надію, що полтавці, розсіпані по інших країнах, підхоплять добру ініціативу і тако-ж збірками га Бібліотеку достойно вшанують пам'ять свого великого земляка.

Нова публікація про українські справи.

Заходами Англо-Українського Комітету появилася в Лондоні цікава книжечка «Українська справа і її значіння для Великої Британії».

Книжечка обнімає 36 сторін і ділиться на три частини. В першій подано інформації про Англо-Український Комітет, ціль його

заснування і список осіб-ініціаторів. Далі слідує мапа українських етнографічних земель і, як друга частина, відбитка реферату, що його прочитав у палаці послів 29 травня с. р. п. Лянсельот Лютон. Реферат ділиться на два розділи: перший обнімає історичну частину, другий на підставі фактів представляє теперішній стан української справи та її значіння для Великої Британії. Реферат закінчується таким висновком:

«Було самообманом заперечувати факт, що і для нашої держави (Великої Британії), і для вдержання мира цілого світа незалежна Україна є необхідністю. Це питання тільки тому так довго омингли, що всі вважали незручним братися до його розв'язки, його аж надто довго ігнорували. Це є питання, що глибоко сягає в історію, а в найновіших часах прибрало такі форми, що розв'язання його стає необхідністю. Вже Вольтер з подивом підкреслював упертість, з якою українці прямили до осягнення волі, але рівночасно зауважив, що, окружені вороже настроєними державами, вони примушені були шукати за протектором.

«Доки буде тривати теперішнє становище, так довго інші нації будуть спокушені його використувати. Пощо вдавати, що в світі панує спокій, коли його нема? І його доти не буде, доки остаточно справедливо не буде розв'язано українську справу».

Третя частина книжки — це «додаток», у якому наведено міжнародні договори, що відносять до українців у совітах, Польщі, Румунії та Чехословаччині.

Книжку, яка коштує 1 шіл. (25 центів) можна замовити через Українське Бюро в Лондоні. (У к р б ю р о , Лондон).

Бібліографія.

— М. Данько. С С С Р , як джерело світової кризи. 48 стор., 8-о. Ціна в Румунії 15 л., в інших країнах — 0.30 шв. фр.

Брошура дуже докладно і ін-

тересно доводить, що ССРСР є причиною світової політичної кризи, яка впливає, розуміється, і на економіку. Автор з'ясовує, як політичні наслідки зруйнування України і повстання ССРСР сприяли загостренню світової кризи. Приходить автор до такого висновку: «Відокремлення чужих земель од Московщини не було б актом ласки для них чи актом людяности, але виконанням категоричного жадання господарського та соціально-політичного розвитку цілого світу», і що «Світову кризу не перебореться без зліквідування її джерела в межах ССРСР».

Висновки, без сумніву, правильні. Але коли говориться про економічну кризу, то, розуміється, такі твердження треба оперти тако-ж і на широкі статистичні дані і дослідях чисто економічного порядку, бо, як відомо, економічні кризи бувають і при стабілізованому політичному порядку. Ця сторона зачепленої автором теми чекає отже ще на своє розроблення. Представляла б така праця велику цінність, як матеріал для користування чужинцям економістам, що працюють над питаннями світової кризи.

І. З а т а ш а н с ь к и й .

Олександр Семенів

П'ятьдесят літ свого життя 28 вересня с. р. святкував Олександр Семенів — співак, б. член українського посольства у Відні і громадський діяч.

Харківчанине пригадують собі добре молодого співака, що виступав по різних містах Харківщини в українських п'єсах. Через політичні обставини примушений він був виїхати закордон, і молодого українського патріота пам'ятають тако-ж у Львові, де він брав живу участь у «Баяні» та «Бандуристі». Із своїми земляками Гнатом Хотькевичем та Валинюком об'їхав він Галичину й Буковину, де знайомив місцевих українців із чарами наддніпрянської пісні.

За української державности О. Семенів займав місце аташе при українському посольстві у Відні. Після ліквідації посольства ювілянт став на чолі Українського Допомогового Комітету у Відні, а через де-який час переїздить до Німеччини й оселяється у Зельс-веделі, де й зараз чим м же пропагує українську справу.

Не дивлячися на свої п'ятьдесят літ, О. Семенів і досі незмінно виявляє молодечий запал і енергію.

Др. Др.

Новий совітський шкільний закон

3-го вересня с. р. совітська влада виділа новий шкільний закон, зкерований на боротьбу з низким рівнем навчання в совітських школах і деморалізацією молоді. Новий закон встановлює п'ятибальну систему оцінки успіхів учнів, ноги за поведінку, похвальні листи, спеціальні шкільні пашпорти й обов'язкову уніформу для всіх школярів, навіть у нижчих школах, чого не було навіть за царської Росії.

Совітська флота в Середземному морі.

Агенція Радіо подає, — правда, з певною резервою, — звістку такого порядку: Румунські властивіби були офіційно повідомлені, що совітська флота Чорного моря отримала наказ пройти Дарданели і вийти в Середземне море. Флота ця складається з п'ятнадцяти кораблів. В Букарешті не знають про мотиви цього рішення, але припускають, що це рішення є в зв'язку з концентрацією флотів інших держав у Середземному морі.

— Р о з ш у к у ю т ь р о д и ч і підполковника М.х. Шуваєва, що в 1929 році жив у Зваженці коло м. Познань у Польщі. Відомості надсилати до ред. «Три-зуба».

Нові книжки й журнали.

- Тарас Шевченко. Твори. Том VI. «Назар Стодоля» та різні твори. Видання Українського Наукового Інституту у Варшаві.
- Наша Культура. Науково-літературний місячник, кн. 5, серпень 1935 і кн. 6, вересень 1935. Варшава.
- Рідна Мова. Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови. Число 9 (33), вересень 1935 і число 10 (34), жовтень 1935. Варшава.
- Іван Липа. Оповіді про смерть, війну й любов. Книгозбірня «Народнього Стягу». 1935.
- Іван Липа. Із притч. Видання «Народнього Стягу». 1935.
- Д. Варнак. О'Коннель. Книгозбірня «Вістника». Львів, 1935.
- Шлях Нації, місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 5, вересень, 1935. Львів.
- Вістник, місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Вересень 1935. Львів.
- Гуртуймося, трьохмісячний журнал військово-громадської думки. II—III (XIV-XV), квітень-вересень 1935. Прага.
- За Незалежність, бюлетень Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі. Число 10-11, вересень-жовтень 1935. Варшава.
- Український Сокіл, часопис Союзу Українського Соціалістичного Закордоню. Число 7(13), вересень 1935. Прага.
- Церква і Нарід, двотижневик, присвячений церковним і церковно-громадським справам. Ч. 12, 1 вересня і ч. 13, 15 вересня 1935. Крем'янець.
- Життя і Знання, ілюстрований популярно-науковий журнал-місячник. Вересень 1935. Львів.
- Нова Хата, двотижневий журнал для глекання домашньої культури. Ч. 17, 1935. Львів.
- Україно-Български Вести — Українсько-Болгарські Вісти, видання Україно-Българського Товариства в Софії. Книжка I, березень 1935. Софія.
- Biuletyn Polsko-Ukraiński, ілюстрований тижневик. Числа 34, 35, 36, 37, 38, 39. Варшава.
- Wschód, трьохмісячник, присвячений справам Сходу. Ч. 1-2. Січень-вересень 1935. Варшава.
- Кавказ, орган незалежної національної мисли. No 7-8 (19-20), юль-август 1935. Париж.
- Ковыльные Волны, орган кельмичкой національної організації «Хельмак Тангачлн Тук». No 11, август 1935. Париж.
- Le Communisme et la Religion, documentation anticommuniste CILACC. No 14-15 (66-67), août 1935. Bruxelles.

Українська Дитяча Школа в Парижі

під керівництвом пані О. Горайової

розпочне заняття в біжучому шкільному році в четвер 3 жовтня с. р. в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюги — 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris IX. Заняття відбудуться од год. 2 до год. 6.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходить в 1935 році по-старому і за участі тих самих співробітників

Умови передплати на 1935 рік

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬША	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.
БОЛГАРІЯ.....	200 лев	100 лев	50 лев	18 лев	5 лев

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Закордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P.O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: P. Filonovic. Praha—Michele, Jaurisova 779, b. 19. П о л ь с ь к и: п. інж. Бурачинський. Ukr. Hosp. Akademie, Poděbrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, для грошевих переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах — Nash Bazar, 151 Av. A. New York, N. Y., U. S. A. 6) В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie. 7) В Бельгії — Georges Jakovliv, Ing., 43, rue de Coppin, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465. 8) В Болгарії: Язв Милиновски, Веслец 22, София. 9) В Маньджу-Ті-Го — Madame Shlendvk, Girinska ul., 48, ap. 3. Harbin. Manchu-Kuo.

Для одного народу — одна літературна мова !

Хто хоче навчитися доброї української літературної мови, пізнати історію своєї мови, довідатися, як де говорить український народ, той мусить передплатити науково-популярний місячник

„Рідна Мова“

присвячений всебічному вивченню української мови.

Головний редактор і видавець проф. д-р Іван Огієнко.

Передплата: 6 зл. річно, 3 зол. піврічно, 1 зол. 50 гр. чвертьрічно. За границею: в Європі 9 зл. польських або їх рівновартість в иншій валюті (35 кор. чеських, 180 лейв рум., 5 нім. марок, 30 франків французьких, 65 динарів), по-за Європою — два долара.

Як додаток до «Рідної Мови» виходить тримісячник «Бібліотека Рідної Мови». Передплата: 3 зол. річно; в Європі 5 зол., по-за Європою 1 доллар.

Адреса редакції й адміністрації: W a r s z a w a , ul. Stalowa 25 m. 10. Конто чекове П. Р. О. No 27.110.

Для одного народу — одна правопише !

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Лл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.